СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

РІК LVII. Ч. 165. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, ВІВТОРОК, 19-го ЛИПНЯ 1949. — No. 165. JERSEY CITY and NEW YORK, TUESDAY, JULY 19, 1949. VOL. LVII.

ТРИ ЦЕНТИ в Злуч. Держ. Америки ПЯТЬ ЦЕНТІВ Закордоном — Тел. „Свободи“: BErgen 4-0807 / 4-0237 — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 — THREE CENTS in the United States; FIVE CENTS Elsewhere

ВИЯВЛЯТЬ ЗАТІЇ ЧУЖИННИХ ШПИГІВ В АМЕРИЦІ

Вашингтон, 17 липня. — Сенатор Пат МекКаррен з Невади заявив, що він подасть до прилюдного відома діяльність цілої сотні осіб, які приїхали з Европи до Злучених Держав як урядовці в дипломатичній службі, хоч їхня минувшина виказує, що вони були наперед приспособлені як шпиги. Сен. МекКаррен є головою сенатської правничої комісії, що переводить допити над діяльністю чужинних урядовців, що приїхали сюди на дипломатичні пашпорти. Центральна Розвідча Агенція, З.Д. (Central Intelligence Agency—C.I.A.) виявила в суботу перед правничою підкомісією, що зі сотні чужинців урядовців в нашій країні, 32 були занняті давніше підривною шпигунською роботою, а деякі були комуністичними організаторами. Звіт Ц. Р. Агенції передано підкомісії після того, як генеральний прокуратор Там С. Кларк нескладав перед підкомісією свідоцтво, що найменше 25 осіб, приділених до Обєднаних Держав, приміщених в Ню Йорку, є під інвестигацією для провірки, чи вони належать до шпигунських шайок в країнах поза Залізною Заслоною. Тимчасовий звіт з провірки передав директор Ц. Р. Агенції, адмірал Р. Г. Гіленкотер, у відповідь на запит підкомісії. Звіт не згадує поіменно ніяких осіб, отже оповістка сен. МекКаррена вказує, що він дістане імена [illegible]. МекКаррен теж згадує, що департамент стейту допустив до Америки десять таких осіб, яким пашпортовий відділ відмовив віза на вступ. Вищі урядовці департаменту стейту твердили, що треба допустити тих людей, щоб не викликувати міжнародного заколоту, хоч вони признавали, що ці особи були зайняті в шпигунськім ремеслі.

СЕН. БИРД ДОМАГАЄТЬСЯ ПРОВІРКИ ЕКОНОМІЧНИХ ДОРАДНИКІВ ПРЕЗИДЕНТА.

Вашингтон. — Сенатор Гері Ф. Бирд, провідник у змаганні до заведення економії в різнородних плянах президента, вийшов з домаганням, щоб конгрес перевів провірку над членами економічних дорадників президента. Він твердить, що як довго при боці президента находиться теперішня Рада Економічних Дорадників, так довго не можна зрівноважити федерального бюджету. Предсідником цеї ради є Едвин Дж. Норс, а в ній засідають ще такі звісні особи, як Лїон Г. Кейзерлінг і Джан Д. Кларк. Бирд твердить, що вони є прихильниками британської системи.

ПРЕЗИДЕНТ ДОМАГАЄТЬСЯ НЕГАЙНОГО ВВЕДЕННЯ ЗАКОНУ ПРО БУДОВУ ДОМІВ.

В пятницю минулого тижня президент Труман підписав закон про побудову нових домів при допомозі федеральних фондів і візвав відповідні чинники негайно приступити до його виконання. Діяння закону буде тривати шість років і обійме майже всі більші міста Злучених Держав. Досі 61 міст приготовилися до переведення мешканевих побудов при допомозі федеральних фондів, які разом будуть виносити 7 більйонів долярів. Окремо ще внесений законопроєкт для побудови приватних домів, на які уряд буде давати позички на сплати впродовж 32 років.

ПРОКОМУНІСТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ ПРОТИ АМНЕСТІЇ ДЛЯ СОЦІЯЛІСТІВ.

Ню Йорк. — У неділю покінчилася дводенна конференція різнородних комуністичних прихильників, скликаних під гаслом Прав Людини. В оповістках про скликання конференції оприлюднено, що в ній будуть брати участь теж і члени опозиції. Зі з'їзду винесено 20 резолюцій з домаганням до уряду і до інших чинників в різнородних справах. Прийнято між ін. резолюцію для припинення суду над комуністичними провідниками в Ню Йорку. Комісія приготовила теж резолюцію з домаганням амнестії для правого крила комуністів, які подають себе за соціялістів, а яких загально називають троцькістами. Деякі з них засуджені на тюрму за діяння для насильного скинення уряду Злучених Держав на підставі Акту Смита. Коли ця резолюція прийшла під загальне голосування делегатів, вона дістала дуже малу підтримку й перепала. Найвизначнішим промовцем на конференції був співак Пол Робсон, який „в імені нігрів“ заявляв, що нігри не візьмуть участи в імперіялістичній війні.

ВЗИВАЮТЬ ПРЕЗИДЕНТА ЗАСИСТУВАТИ ГЕНЕРАЛА ВОГАНА.

Вашингтон. — Від трьох тижнів ведеться в конгресі провірка над діяльністю деяких впливових осіб як посередників при роздаванні різних урядових контрактів для приватних підприємств. Першим, що попав під допити, був давніший полковник Джеймс В. Гонт, якому кореспондент щоденника Ню Йорк Геролд-Трибюн закинув, що він діставав пять відсотків за таке посередництво. Тому інших таких посередників почали загально називати „пять-відсотковиками“—Five-percenters“. На підставі дотеперішних допитів секретар армії Гордон Грей засуспендував як „пять-відсотковців“ генерал-майорів Германа Фелдмана й Алдена Г. Вейта. Дехто згадав теж як підозрілого в таких посередництвах генерал-майора Гері Г. Вогена, теперішнього військового дорадника в Білому Домі й тому конгресмен Пол М. Шефер зажадав від президента суспензи цього генерала.

КЛЕН ПРИГОТОВЛЯЄ ПРОБУ ЗАКОННОСТИ В ВЕРХОВНОМУ СУДІ.

Бирмингем, Алабама.—Адвокати організації Ку-Клакс-Клену приготовляють спротив до Верховного Суду проти домагання, щоб Клен оприлюднив список своїх членів на зазив адміністраційних урядовців. Коли б Клен мусів виявити листу членів, тоді його впливи дуже понизилися би в південних стейтах. Загальне переконання таке, що Клен має 17,000 членів.

КОНТРОЛЯ ГОСПОДАРСТВА У. Н. СОЮЗУ

Джерзі Сити, Н. Дж., 18. липня. — Сьогодні тут почалася звичайна контроля діловодства, майна і організаційного життя Українського Народного Союзу. Контролю переводить в приміщеннях головної канцелярії Союзу при 81-83 Гренд Стріт Головна Контрольна Комісія в складі: Дмитро Капітула з МекАду, Па.; Володимир Гірняк з Торонто, Онт., Канада; д-р Амвросій Т. Кібзей з Дітройту, Міш.; Іван В. Іванчук з Дітройт, Міш.; та Степан Куропась з Шикаго, Ілл. Контроля потриває кілька днів.

КВЕЙКРИ ВЗИВАЮТЬ АМЕРИКУ ПЕРЕДАТИ АТОМОВІ БОМБИ ПІД ОХОРОНУ О.Д.

Ню Йорк, 17. липня. — Організація Американських Квейкрів, звісна під назвою Амерікен Френдс, звернулася до уряду Злучених Держав з предявленням, щоб він узяв у свої руки ініціятиву для складення розкладу часу, в якому можна б порobити поодинокі кроки для скасування торговельних перешкод між Заходом і Сходом; для встановлення „невтральної Німеччини“ і для передання всіх готових атомових бомб під виключний догляд Обєднаних Держав та для стримання дальшого виробу таких бомб. Цю пропозицію підготовила Комісія Служби Американських Квейкрів, покликана в Філаделфії в людям. Вона перевела основні студії над можливістю мира між Советами й Америкою і прийшла до висновку, що війна між Сходом і Заходом не є неминуча і що її можна запобігти. Звіт Комісії переданий советській амбасаді і урядові Злучених Держав та оприлюднений для загальної дискусії. Крім згаданих предявлень комісія Квейкрів радить ще дати росіянам стрептомисину вартости $25,000, і відновити приязні культурні взаємини. У цій справі вони перевели двократні розмови з советським міністром закордонних справ, А. Громиком і з деякими урядовцями советської амбасади.

МІЖНАРОДНИЙ ЗІЗД ОРГНІЗАЦІЇ ЛЬВІВ У НЮ ЙОРКУ

„Лайонс Інтернешенел“ — приїхав на 32 річницю свого існування до Ню Йорку. Усіх делегатів і їхніх родин, які приїхали на відвідини, нараховують 31,000. Наради відбуваються в Медисон Сквер Гарден, а різні імпрези відбуваються в різних установах. На понеділок пополудни призначений похід вулицями міста при участи 7,000 членів.

АМЕРИКА ОСТЕРІГАЛА ГІТЛЄРА ПЕРЕД НАСЛІДКАМИ ЙОГО ПОХОДУ ПРОТИ ЕВРОПИ.

Вашингтон. — Департамент стейту оприлюднює деякі дипломатичні документи, викриті в німецькім міністерстві закордонних справ після останньої війни. Там находяться між ін. ноти німецького амбасадора до Вашингтону, д-ра Ганса Дікгофа, до підсекретаря закордонних справ барона Ернеста фон Вайзекера, у яких амбасадор остерігає Німеччину перед походом Гітлєра на Европу. Амбасадор виразно каже, що Злучені Держави дадуть повну допомогу Англії, на випадок, коли б Гітлер напав на Чехословаччину і разом з Англією станутъ на боці Чехії. Це було в березні 1938 р. — Згадані документи находяться в стирті дипломатичних паперів, які найдено в 1945 р. в горах Гарц.

„ДЕНЬ АВІЯЦІЇ“ В МОСКВІ.

Москва, 18. липня. — Вчора тут відбувся в приявності Сталіна та в інших советських достойників „день авіяції“, під час якого вперше задемонстровано нові ракетові літаки. Закордонні спостерігачі стверджують, що нові типи літаків представляють деякий технічний прогрес в порівнанні з подібними попередними советськими літаками. З нагоди цього дня советська преса, як звичайно, заповнила свої шпальти майже в цілости самохвальними статтями про советську „непереможність“, погрожуючи рівночасно долею Гітлера „американсько - британським капіталістам“.

ЧЕСЬКЕ ДУХОВЕНСТВО ПІДДЕРЖУЄ ЄРАРХІЮ ПРОТИ БОЛЬШЕВИЗМУ

Прага, 18. липня. — Католицькі священики в багатьох церквах Чехословаччини прочитали вчора вірним декларацію, в якій потверджують свою повну льояльність своєму „улюбленому архиєпископові д-рові Йозефові Берановї та всім єпископам“, заявляючи рівночасно, що більшість підписів священиків під протикатолицькою „католицькою акцією“ комуністи вимусили тероро і залякуванням, або прямо сфальшували їх. Декларацію таємно вибито на міміографі і протягом тижня її поширено по цілій країні. Тим самим оборона Католицької Церкви в цій країні перед наступом большевизму увійшла в свою нову фазу та набрала масового характеру після того, як комуністичний уряд ізолював єпископів від духовенства і вірних. Стверджується, що в Чехословаччині минулої неділі яку рядово так і по церквах все ще промовчувано недавний декрет Конгрегації Святої Столиці щодо ексвомунікації комуністів.

ПОГОЛОСКИ ПРО ЛІКВІДАЦІЮ МАРШАЛА ЖУКОВА.

Москва, 18. липня. — В місцевій дипломатичній колонії підноситься здогад, що Кремль зліквідував маршала Жукова, відомого з перемог під час боїв у Берліні. Від деякого часу зі советської преси цілком зникло ім'я Жукова. Причиною його можливої ліквідації вважається головно „ліберальні погляди“ Жукова щодо советської політики у відношенні до Заходу та рівночасно здобутий ним авторитет в армії, що в обставинах міг биб бути загрозливий для вибранців з Політбюра в Кримлі.

ЧІЯНГ ЗНОВУ НА ЧОЛІ НАЦІОНАЛЬНОГО КИТАЮ

Кантон, Китай, 18. липня. — Минулої суботи національний уряд Китаю створив Верховну Воєнну Раду, на чолі якої став маршал Чіянг Кай-шек. Завданням цеї Ради буде керування боротьбою проти большевизму. Опісля Чіянг вже сам іменував своїм єдиним заступником теперішнього діючого президента Лі Цун-сна. Вважається, що створення цеї Ради може мати рішальне значення для дальшого розвитку подій не тільки на самих китайських фронтах, але й на цілому Далекому Сході. Вже на першому інавгураційному зібранні Ради маршал Чіянг Кай-шек закликав її не тільки до нових зусиль в боротьбі проти большевизму в Китаю, але теж до повної піддержки плянованого тепер Тихоокеанського проти-большевицького союзу.

МОНТГОМЕРІ ЗАПОВІДАЄ БРИТАНСЬКУ ВІЙСЬКОВУ ДОПОМОГУ БЕЛЬГІЇ.

Гертен, Бельгія, 18. липня. — Вчора тут відбулося святочне відкриття пам'ятника британським воякам, які перші вступили до визволеної Бельгії в 1944 році. В урочистостях взяв участь предсідник Комітету західно-европейських головнокомандуючих, маршал Монтгомері, заповідаючи, що Британія і в майбутньому інтервенювала б на випадок збройної атаки на Бельгію.

КОМУНІСТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ ДО ЕКСКОМУНІКАЦІЙНИХ РІШЕНЬ ВАТИКАНУ.

Рим, 18. липня. — Комуністичний інтернаціонал з Кремлем на чолі досі ще не зайняв офіціяльного становища до проголошеного минулого тижня декрету Конгрегації Святої Столиці в справі виключення з Католицької Церкви всіх комуністів та визнавців комуністичної ідеольогії. Це поставило в досить складне положення італійських комуністів, що були змушені обставинами зареагувати на це самочинно, не дожидаючи наказу з Москви. Проте, і вони обмежилися тільки до загальників, стверджуючи, що „комуністи продовжуватимуть оборону прав поневоленого народу, не зважаючи на загрозу ексвомунікації, в яку все рівно вже ніхто не вірить“.

БРАЗИЛІЯ ПЕВНА, ЩО ДІСТАНЕ ПОЗИЧКУ З АМЕРИКИ.

Ріо де Жанейро. — Бразилійські урядовці переконані, що їхня країна дістане позичку для своєї країни в теперішній долярової скруті. Пресові звідомлення з Вашингтону згадують, що переговори в цій справі видають добрі результати. Промисловці, які повернули з Вашингтону домів, теж висловлюють переконання, що Бразилія буде в спроможності відвернути долярову кризу.

ЗАЛОМАННЯ КОМУНІЗМУ В НІМЕЧЧИНІ

ЗАХІДНЕ СТАНОВИЩЕ І ВНУТРІШНІЙ РУХ СПРОТИВУ ПРИЧИНОЮ СОВЕТСЬКОЇ ПОРАЗКИ.

Берлін, 18 липня. — На підставі цілого ряду конкретних фактів стверджується повне заломання комунізму в Німеччині, до чого причинилися в головній мірі західне становище та західна політика в цій окупованій країні, як теж постійно зростаючий німецький рух спротиву. Сама советська політика, яку тут під кожним оглядом порівнюється з нацизмом, відіграла в цьому окрему ролю. З поінформованих джерел заповідають, що Совети у зв'язку з цим рішили перевести чергову поголовну чистку в комуністичній німецькій т. зв. партії соціялістичної єдности, організуючи на її місце практикований в інших країнах „народний фронт“. До повної втрати советського та взагалі комуністичного авторитету в східній зоні Німеччини причинилася в останньому американська пропаганда через місцеву радіовисильню, в якій поіменно називається провірених советських і комуністичних агентів. Виявляється, що кого назветься поіменно в цих радіоавдиціях, того німці автоматично виключають зі своєї спільноти, разом з їх родинами. Большевики тепер всіляко намагаються конспірувати своїх аґентів, але все це безуспішне, бо німці мають своїх аґентів між большевиками. Крім того, тепер вже ніхто не вірить, щоби большевизм міг вдержатися. Дотеперішній німецький „пасивний спротив“ поступово перемінюється в активний, що відноситься насамперед до саботажів советської адміністрації й советського господарства. Впорядкування відносин в західних зонах Німеччини та піднесення там життєвої стопи ще тільки збільшує невдоволення населення Східної Німеччини.

ДАЛЕКОЙДУЧІ НАСЛІДКИ ЗАХІДНЬОЇ ПЕРЕМОГИ В БЕРЛІНІ.

Берлін, 18 липня. — Д-р Ернест Ройтер, посадник західних секторів Берліна, заявив кореспондентам, що американська боротьба і перемога проти советської блокади цього міста започаткувала переломову фазу у відношенні німців до Заходу. Ройтер твердить, що ніхто з німців не вважає тепер американців за окупаційну владу, тільки радше за своїх оборонців. Рівночасно з тим кожний німець, що якнебудь відчув на собі тягар советської політики і зокрема советської блокади Берліна, вважає себе автоматично західним союзником й співборцем за ті самі ідеали, за які ведеться тепер „холодна війна“ між Заходом і Сходом. Ройтер висловив в дальшому гаряче бажання населення Берліна включитися в організовану тепер західно-німецьку федеративну республіку, при чому стверджується, що самі берлінці ніколи не віддадуть іншому містові свого традиційного права столиці країни. Вчора західні сектори Берліна виявили свою відданість католицизмові і його голові, Папі Пієві XII., обходячи уроче вроче 50-ліття його священства. Около 40,000 берлінців слухали звернені спеціяльно до них промови Папи, передаваної через ватиканську радіовисильню.

ЮГОСЛАВСЬКИЙ „НАЦІОНАЛ-КОМУНІЗМ“ МІЖ СХОДОМ І ЗАХОДОМ

Белград, Югославія, 18 липня. — Закордонні спостерігачі стверджують, що югославський „націонал-комунізм“ увійшов в рішальну стадію боротьби за своє існування між большевицько - московським Сходом й демократичним Заходом. Советська бльокада Югославії, подумана як санкції за бунт Тіта проти беззастережного послуху Кремлеві, дається щораз більше відчувати в цілій країні та в усіх галузях господарства. Рівночасно Тітові досі ще не пощастило забезпечити господарства країни будь-яким більшим торговельним договором зі Заходом. Загально вважається, що „націонал - комуністичний“ уряд Тіта вже в найблищому часі буде змушений зробити рішальний крок і або скапітулювати перед Москвою, або відповідно достосуватися до вимог Заходу.

ЦАЛЬДАРІС ЗАПОВІДАЄ ШВИДКУ ПЕРЕМОГУ НАД БОЛЬШЕВИЗМОМ В ГРЕЦІЇ.

Атени, 18 липня. — Грецький заступник премієра і міністер закордонних справ, Константин Цальдаріс, заповів в опублікованій вчора статті вже „дуже скоро“ і повну перемогу національних сил над большевизмом в країні. Проте, Цальдаріс вважає, що армії можуть виграти тільки битви, тоді як війна виграється політично.

ПРОДОВЖУЄТЬСЯ СТРАЙК ПОРТОВИХ РОБІТНИКІВ В ЛОНДОНІ.

Лондон, 18 липня. — Не зважаючи на рішучі заходи уряду та на проголошення вимкового положення, страйк портових робітників в Лондоні продовжується. Вчора було в поготівлі 8,000 вояків, щоби розвантажити харчі та інші продукти з кораблів. Заходи страйкуючих для поширення страйку на транспорт в місті та здобути піддержку від робітників в інших портах не мали успіху.

АЙРИШІ РОЗПРАВЛЯЮТЬСЯ З КОМУНІСТАМИ.

Доблин, 18 липня. — Кілька місцевих комуністів почали вчора агітувати за проголошення страйку для солідарности з портовими робітниками в Лондоні. У відповідь на це зібрані айриші не тільки набили комуністичних агітаторів, але „для прохолоди“ кинули їх опісля ще в ріку.

ТУРЕЧЧИНА ДОМАГАЄТЬСЯ БІЛЬШОЇ ДОПОМОГИ.

Анкара, 18 липня. — В урядових турецьких колах висловлюють думку, що країна потребує тепер господарської допомоги від Америки більше ніж військової. Турецькі економісти збирають тепер дані для підготовки відповідного звіту, щоб могти одержати додаткову американську допомогу в пляні президента Трумана щодо „недорозвинених теренів“.

SVOBODA
UKRAINIAN DAILY

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N.J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
На рік	$7.00	One year	$7.00
На пів року	$3.75	Six months	$3.75
На три місяці	$2.00	Three months	$2.00
В Джерзі Сіті і Закордоном:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$10.00	One year	$10.00
На пів року	$5.25	Six months	$5.25
На три місяці	$2.75	Three months	$2.75
Число з понеділка (англійською Частиною):		Monday's issue (the Ukrainian Weekly, English language supplement):	
На рік	$2.50	One year	$2.50
На пів року	$1.50	Six months	$1.50

Кожна зміна адреси коштує 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

ДОДАВ НАМ УСІМ ЗАОХОТИ

Коли президент держави запевняє нас, що не зважаючи на яких чотири мільйони безробітних, країні з економічного боку нічого не грозить та що тому не слід говорити про якусь депресію, то це добра новина. Особливо, коли ще президент підкреслює, що коли було б інакше, то він перший вважав би своїм обовязком про це заговорити.

Таке почули ми від президента Трумана, як промовляв по радіо до народу. Поминаючи партійні порахунки, яких не бракувало й в цій промові президента та які мають на увазі вибори в 1950 році, його радіова промова була оперта на числах і фактах, так, що кожний може сам судити, чи його висновки і заповіти слушні. Але в цій промові є щось таке, чого досі не було в ніякій іншій промові Трумана, бо тепер він уже не лякав нас інфляцією і тими всіми нещастями, що через неї мусять на нас спасти. Тим разом він навіть не згадав за неї, ні навіть за потребу щадити, як це бувало в попередніх промовах, коли він обговорював економічно - фінансовий стан країни. Навпаки, з цілої промови президента виходило б, що нині треба поводитись інакше. Треба видавати і купувати, щоби таким робом збільшити бизнесовий рух, а тим самим піднести продукцію.

Отже нічо інше, а тільки деякий застій у продукції спричиняє це, що маємо біля 4 мільйони безробітних. Ліквідувати це безробіття можна тільки збільшеною продукцією. Тому заклик президента є цілком логічний. Він згадує про потребу збільшення публичних робіт, але найбільший натиск кладе таки на приватну ініціятиву з боку бизнесу, праці та хліборобства. Усього є в Америці подостатком, каже президент, і тому нема потреби глядіти взад, а треба думати про нові осяги на економічному полі й про ще кращу життєву стопу. Усе це можна здійснити, якщо буде в нас — відвага.

Багатьом видавалось дивним і дуже сміливим, коли президент Рузвелт візвав тому 10 років до продукції, яка давала б річно 100 біліонів національного доходу. Нині, коли цей дохід виносить річно вже 225 біліонів долярів, не повинно нікого дивувати, казав президент Труман, коли плянується підняти цей дохід до 300 біліонів. Продукція, що давала б такий дохід, уможливила б державі діставати титулом податків ті величанські суми, яких вона тепер потребує. Так було б зліквідоване безробіття, так піднялась би життєва стопа.

Ці слова президента стануть реальнішими, коли зважиться, що теперішній річний буджет виносить 42 біліони долярів, з чого 32 біліони призначені на видатки, спричинені останніми війнами і забезпеченням перед новою війною. Коли продукція не підніметься, не буде з чого й з кого стягнути ті біліони, а вони конечно потрібні державі.

Президент закінчив свою промову до народу повною вірою, що американський нарід є свідомий своєї сили і як такий не думатиме про депресію, а про плянування, оперте на вірі в світлу будуччину. Він вірить, що Америці вдасться розвязати теж і міжнародні проблеми і завести мир у світі. Всемогучий Бог, каже президент, вручив у руки Америки найбільше завдання, яке колинебудь стояло перед людскістю, Він теж дасть американському народові розум і силу, щоб з цього якнайкраще вивязатись.

Шкодить своїй расі

Імя Пола Робесона, нігерського актора і співака, є загально відомим в цілій Америці. Ця популярність цілком заслужена, коли мати на увазі великі мистецькі осяги Робесона, його знаменитий голос та драматичний талант. Одначе від довшого часу мало чути про Робесона як актора, а більше як агітатора, що виступає на різних комуністичних політичних „маніфестаціях", чи аранжованих комуністами „зїздах вчених" і т. п. Його імя видніє часто на різних комуністичних петиціях, протестах, проклямаціях і відозвах. Він дає себе теж втягати у різні комуністичні делегації й виголошує раз-у-раз промови, в яких гостро критикує Злучені Держави, а вихвалює Совєти, де, як він каже, нігерська раса тішиться повною свободою і де нема ніякої ріжниці між людьми різних рас, як це є в Америці.

Робесон, як вільний американський громадянин, має право говорити публично про недомагання країни і жалітись на нерівне трактування нігерської раси, до якої належить. Але він добре знає, що з тими недомаганнями бореться не тільки він сам і не тільки його раса, але бореться з усім тим уся поступова Америка, як і американська влада. Він теж знає, який великий поступ уже зроблений в тому напрямі. Якби зле тут ніграм не було, але Робесон певно не міг бачити в Москві так добре одітих людей, як бачить на вулицях Ню Йорку американців нігерського походження. Коли ж проте він у Совєтах добачує свою „батьківщину" і коли заповідає, що американські нігри не підуть воювати проти Росії, то посувається уже так далеко, що не диво, що зачали ближче приглядатись цілій його діяльности і перевірювати, чи він не належить до Комуністичної партії.

Коли б Робесон говорив і діяв як одиниця, то з тим не було б багато клопоту. Але комуністична пропаганда представляє ввесь час Робесона як представника нігрів в Америці та їхнього речника. За такого Робесон уже почав і саме себе брати. Це й причиною, що зачинають підніматись уже нігерські голоси, звернені проти Робесона, бо акція Робесона шкодить ніграм як американським громадянам, ставляючи їх в один ряд з комуністичними зрадниками, що йдучи насліпо за приказами Кремля, шкодять свому рідному краєві — Америці.

Багато цікавого говорив на ту тему перед Конґресовим комітетом не-американських діянь другий мурин, Манінґ Джансон, бувший комуніст. З тих зізнань можна пізнати, яку велику агітацію ведуть комуністи серед американських нігрів, яким комуністи представляють плян окремої, автономної, нігерської, комуністичної держави в Америці, що сягала б від східних берегів Мериленду аж у глиб Півдня. Разом з ним зізнавали й інші нігри, що теж невдоволені не з одного в Америці, але горді з цього, що вже проливали за неї кров і готові далі її проливати. Такий є, як вони твердили, сентимент серед подавляючої більшости нігрів в Америці.

Дуже цікаве те, що сказав Джансон про Пола Робесона. Він заявив, що Робесонові перевернулось в голові від великих успіхів на сцені й він захворів на „манію великости". Дуже шкода, казав Джансон, що така спосібна людина служить Москві, бажаючи стати „Чорним Сталіном" між ніграми в Америці.

Немає найменшого сумніву, що Робесон своєю поведінкою тільки шкодить ніграм, а теж і тим поступовим елементам, що поборюють Ку Клакс Клен та інші організації, побудовані на расовій ненависти і ненависти до „чужинців".

Д-р Л. Луців.

Большевицька повість про Михайла Коцюбинського

Михайло Коцюбинський, що помер у квітні 1913 року, вже кілька літ до своєї смерти втішався заслуженою славою українського громадянства. Його твори залюбки друкували українські періодичні видавництва, а також виходили і окремі збірки його новель. Коцюбинський в останніх своїх творах зовсім вийшов зпідо впливу наших старших прозаїків, таких як Нечуй-Левицький, і йшов своїм власним шляхом, що зближений був до так званої „української модерни". В козацьких творах з того часу маємо сліди т. зв. імпресіонізму, що саме тоді панував в европейських літературах. То ж не диво, що новелі нашого письменника перекладувано тоді на чужі мови, бо своєю мистецькою вартістю твори Коцюбинського стояли на рівні европейських осягів у ділянці мистецької прози.

Правда, отой моральний успіх не йшов у парі з матеріяльним забезпеченням письменника, бо ж тоді ще не було такої широкої читацької української громади, що могла б була забезпечити матеріяльно навіть признаного, але при тім не дуже плодовитого письменника. І тому Коцюбинський мусів працювати, як урядовець у Чернігові, щоб могти виживити досить численну сімю. Українські видавництва могли платити невисокі гонорарі, та все ж таки Коцюбинський не дав своїх творів російському видавництву, що пропонувало йому тричі вищий гонорар від того, який могла платити „Українська Видавнича Спілка", бо, як писав до Володимира Гнатюка, не хотів іти до чужих. Він волів в тричі більше працювати, але не йти ради гроша до чужого видавництва, що годилося друкувати українського письменника навіть в українському оригіналі.

Та інакше пише про цю справу автор повісти про Михайла Коцюбинського, Леонід Смілянський (Леонід Смілянський: Михайло Коцюбинський, повість. Видавництво „Вільна Україна", Львів, 1946, ст. 214; ця повість була вже друкована раніше, вона написана 1939 р., але цього на виданні не зазначено!).

Спочатку большевицька критика не знала, як оцінювати творчість Коцюбинського, бо українські дореволюційні критики звали пізнішу творчість Коцюбинського „творчістю для української інтелігенції", та підкреслювали імпресіоністичний напрямок у нашого письменника, а це все не „пасувало" до большевицької літератури, що хотіла бути „пролетарською" та тільки „реалістичною". Та пізніше знайдено якісь там звязки Коцюбинського із давніми соціялдемократами, а в таких творах, як „Фата Морґана" знайшли ще й сильно підкреслені соціяльні мотиви, — і це вже вистарчало, щоб отого вродженого естета, що вічно ходив з квіткою в бутонерці, і того гуманіста, що не терпів жадної кривди — проголосити прихильником Ґоркого і Леніна...

Так саме робить Л. Смілянський у своїй повісті про Коцюбинського. Що ж, папір терпеливий, автор помер 36 літ тому і не може протестувати проти паплюження своєї світлої памяти.

Автор пише тільки про останніх пять літ життя Коцюбинського і зачинає свій твір з 1908 року, коли український письменник приїхав на відпочинок до маєтку знаного українського мецената Евгена Чикаленка. Тут зустрічає Коцюбинський знаного культурного діяча і письменника Бориса Грінченка і Смілянський каже, що Коцюбинський ніби „приписав Грінченкові „безпросвітню тупість і сморід гнилля", бо так тепер оцінюють большевики Грінченка. Далі твердить Смілянський, що Коцюбинський давав читати українським селянам твори Максима Ґоркого... І тут саме зачинається провідний мотив повісти про Коцюбинського, а це вихвалювання божка російської революції — Пєшкова-Ґоркого і те, що український письменик, Михайло Коцюбинський, був би був нічим, як би не Максим Ґоркий.

Що Смілянський дійсно так пише повість про Коцюбинського, — видно хочби з того, що Коцюбинський де тільки може, пропаґує твори Ґоркого. Він говорить про нього зі своєю любкою, Мариною, він дає читати твори Ґоркого міським робітникам, він каже своїй Марині, що поїде „до Ґоркого, бо там нові люди, там нове сонце". Старий український робітник Камищук немає іншої журби, тільки питає Коцюбинського, „що робить Ґоркий на Капрі".

„Коли Ґоркий простягав Коцюбинському дружню руку — значить він вартий того рукостискання. Це винагорода йому за його надто великі страждання".

І далі пише Смілянський про Коцюбинського: „Він був там, дихав тим повітрям тоді, коли очі найвидатніших людей культурного світу звертались туди з надією і подякою". Після отого славословія в честь Ґоркого, Смілянський твердить, що Коцюбинський „після перебування на Капрі з запалом продовжував свою працю, бо Ґоркий похвалив Коцюбинського і навіть дав деякі поради щодо дальшого розгортання і висвітлення подій у повісті („Фата Морґана"). Одним словом, на думку Смілянського після виїзду на Капрі до Ґоркого „в житті Коцюбинського розпочалася нова епоха".

А як у дійсності ставився отой славний революціонер Ґоркий до справ української культури. Ми знаємо, що ще перед першою світовою війною В. Винниченко (соціялдемократ, а не якийбудь „націоналіст"!) писав проти Ґоркого, бо той був проти перекладів українських творів на російську мову. А пізніше, коли божок московського комунізму, Максим Ґоркий, сидів уже в Москві, то виступив проти перекладів російських творів на українську мову, бо мовляв, це непотрібне, бо ж „хахли і так усе розуміють по російськи". Це був великий скандал, але московські большевики затушували його, бо їм соромно було за такі відкриті карти свого культурного „вождя", що щиро стояв на старій царській плятформі „обрусєнія" „малоросійських хахлів".

Таким був правдивий Ґоркий, коли Україна вже була під московським червоним чоботом. Що він міг підлабузнюватися до українців раніше, це свідчить тільки про те, що і червоні і білі москалі підходять до України тільки з однією ціллю: запанувати над нею.

В повісті є ще й другий мотив, що побіч славословія в честь Ґоркого займає майже половину повісти. Є це справа арештування большевиків за революційну діяльність і атентат на поліційного пристава. Смілянський використовує цей мотив і показує нам Коцюбинського малощо не комуністичним діячем. Очевидячки, це вже довільна видумка автора повісти, щоб змалювати молодим читачам українського письменника як прихильника большевизму, що тепер панує на наших землях. І ця частина повісти нічим не причиняється до того, щоб читач уявив собі справдішню постать нашого письменника, що був дійсним українським патріотом і навіть не хотів позволити на те, щоб його твори друкувалися по українськи в російських виданнях, хоч за те давали йому високі гонорарі.

Повість Смілянського можна б було зарахувати до так званих життєписних повістей про визначних людей: письменників, композиторів, вчених, визначних політиків і т. п. Але ж автори таких життєписних повістей стараються в белетристичній формі порушувати важніші питання з творчости своїх великих героїв. Смілянський не дбав зовсім про якінебудь проблеми літературної творчости в Михайла Коцюбинського. Він мав на оці тільки дві речі: показати українському читачеві, що український письменник не може бути великим, коли не буде розвиватися в тіні свого „старшого брата", російського письменника". Так большевики роблять із кожним українським письменником, якого не можуть зовсім промовчати. І друге, Смілянський представляє Коцюбинського як такого, що дуже турбується долею арештованих комуністичних революціонерів, бо вже якось не посмів написати, що сам Коцюбинський стріляв до когонебудь.

В такому кривому дзеркалі показав Смілянський українського письменника Михайла Коцюбинського. — Немає тут зовсім українського середовища, не стрічаємо прізвищ українських діячів, з якими приятелював Коцюбинський, не видно проблем літературної творчости, але є Ґоркий, Ленін, Луначарський, Амфітеатров, Бунін, Шаляпін. Є кілька україннських прізвищ, але всі вони поміщики, одним словом — „вороги народу".

Віримо, що прийде час, що Михайло Коцюбинський діждеться ще правдивої праці про свою творчість.

К. ПЕТРУС

СОВЄТСЬКІ АРЕШТАНТИ

...ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОБДУРЕНИМ ЧЕРВОНОЮ ПРОПАГАНДОЮ.

73)

Старчиха продовжувала:

— Другий день я нічого не їла... Коли можете, серце, дайте мені чогось попоїсти.

Учителька привітно усміхнулась до гості, запропонувала їй сісти до столу, а сама почала добувати з печі обід.

— Будете, громадянко, їсти наш борщ?

— Я ж кажу вам — хоч чогонебудь...

Старчиха сиділа за столом і дуже повільно й тихо приймала страву. Учителька сиділа спиною до печі і з інтересом стежила за поведінкою гості. Потім через хвилину з зацікавлення запитала:

— Звідки ж ви, бабусю, їдете, та куди?

— Їду я з Катеринодару, цебто, по-теперішньому з Краснодару, — додала вона, — а куди йду — й сама не знаю, серце. Хочу втекти від себе та свого минулого... і от, ніяк не можу цього зробити... Вибачте мені, хазяєчко, мені дуже важко про це говорити... Не питайте мене... Ви інтеліґентна людина, повинні самі зрозуміти... Я вам цілком вірю... — говорила вона тихим голосом, продовжуючи їсти.

— Спасибі вам, серце, за вашу допомогу... Я ніколи не забуду вашої доброти... може, ми колись зустрінемося з вами за інших обставин... А це ж хто у вас учиться грати? — несподівано спитала старчиха, прислухаючись до звуків піянина, що долітали з другої кімнати.

— Це моя дочка, — відповіла вчителька.

— На гамах сидить іще дівча? — знов запитала старчиха.

— А хіба ви, бабусю, знайомі з музикою? — здивувалась учителька.

— Так, колись і ми вчились грати... — відповіла гостя, зупиняючись на кожному слові.

— От як! — вигукнула хазяйка. — Може ви подивитесь на її вправи. У нас у станиці нема нікого, хто міг би їй допомогти. А чоловік мій і сам далі гам не знає, — пояснювала вчителька гості, котра вже скінчила їсти і приводила себе до порядку.

Через кілька хвилин старчиха провіряла дівчину та показувала їй наступні вправи.

— Дівчинка ваша Олеся дуже здатна, але інструмент страшно розладний, — сказала гостя і сама сіла до піянина.

— Громадяночко, бабусенько, заграйте нам щось із свого, — попросила вчителька.

— Із сво-го-о?! — перепитала гостя: ...Я волію втекти від „свого", а ви хочете... А втім, однаково... Для вас та вашої Олесі заграю.

Вона обвела руками своє обличчя, зітхнула і, труснувши головою, мов одмахуючись од якоїсь принадної та бентежної думки, поволі і красиво опустила руки на клавіші.

Тільки тепер, розглядаючи профіль гості, вчителька могла помітити сліди минулої краси та тонкі змошки на дуже інтеліґентному обличчі. У кухні воно здавалось надзвичайно втомленим, та, можливо, відбивало в собі якісь важкі переживання, а тут, біля піянина, обличчя в неї відразу стало одухотворене, натхненне, засяяло внутрішнім світлом та минуло молодістю, губи ледве-ледве ворушились і посміхалися. Вона була прекрасна, як південна осінь.

Ще раз труснувши головою, гостя взяла кілька пробних акордів і, піднявши погляд кудись вище себе, мов дивлячись через стіни і стелю в якусь безмежну далечінь, заграла.

Вражені її грою, стояли поруч учителька з дівчиною; через хвилину вбіг в кімнату і навшпиньках підійшов до них учитель, потім прибігли ще дві сусідки-учительки, що мешкали за перегородкою, і всі з побожним мовчанням слухали гру старчихи. А вона, не звертаючи на них уваги, чимраз більше захоплювалася своєю чарівною грою, линула у свій, тільки їй одній відомий світ, і звідти, мов в останніх проміннях захід-сонця, споглядала свої минулі роки...

...А звуки музики, мов злякані птахи, злітали в височінь і мчались у блакитну й журливу далечінь життя... Линули над сірими буднями та брудом її, над її грішною юністю та вічним каяттям старости, над скорботним кладовищем людських мрій, каламутними патьоками спрямованих у недосяжне й величне, над крихкими надіями й неспокутуваним злочином... Потім звуки впали на землю, і в страшній стихії почалася планетна катастрофа... у велитенські щілини земної кори киплячими водоспадами кинулись бентежні моря й океани, страшенними вибухами спалахнули блискавичні вихри, очищаючи землю від людських злочинів... А потім враз все урвалось і замовкло... В космічному хаосі виникли глаголи величного мовчання й тиші...

Потім між хаосом смерти й життям людей спустилося милосердя і звуки стали розповідати про золоту осінь і вмираючий листопад... Жовтий шелест листя сумовито дрижав на галявинах березових гаїв і линув ген-ген туди, де догоряли багаття заходу... Таємничі тіні вечірніх присмерків юрбами набігали зі сходу і знов сповнювали наше сіре життя гріхами й сновидами... І хотілося сумувати й плакати, молитися й любити все чисте й прекрасне, і разом із музикою урватися і тихим відгомоном потонути в блакитному небі...

(Далі буде)

Ю. Бандура, УПК, Стокгольм.

Досвід карпатських українців зі Совєтами

Найстарший табір на цілу околицю. В гущавині смерекового лісу, що в глибині півтори кільометрів перемінюється в непрохідну тайгу, ховається уся злоба, про яку можна б багато цікавого розказати.

Примітивні, з незграбних дощок збиті сплошні нари, забирають як не ввесь простір бараку, то напевне його більшу частину. Невелика піч та розбита лавиця посередині. Зимою, що триває аж дев'ять місяців, 60-ступневий мороз не раз приліпить вам голову до тонкої стіни бараку.

Це, до краю убоге приміщення служить виснаженим після цілоденної праці робітникам, що після тверджень начальника лагпункту є найкращим на цілу околицю. Вже слідно зношена піч є часто предметом гризні, а то й бійки замерзлих та до нитки промочених робітників дешевого совєтського підприємства. Крім мозолистих кулаків під голову та ватового бушлака на себе й під себе ми абсолютно нічого не мали. Тому й не диво, що після тяжкої праці при корчуванні лісу, мусів годинами сидіти та виловлювати воші, що нераз вкривали тіло, мов червяки старого гриба, коли припече сонце, і тим були ще додатковою карою.

Праця, чи за лягерною термінольогією „рабочий день", розпочинається на зорях страшним галасом „падйомного" звінка, який ми усі найбільше ненавиділи і який ми, щоб задовільнити відразою переповнену душу, закидували „блатними" лайками, що змішавшись зі звуками „звонка" утворювали дивну, божевільну симфонію. Потім „кипяток", і знов той самий рев „на развод" (розділювання робітників між бригадами).

— Бригада Кочеткова — заревів мов несамовитий, товстий широкоплечий, „разводчик" Федька Король (блатною кличкою „Рябой"). Бригада зникла в сумерку великих воріт з невеликим написом: „Лагпункт ч. 9", знизу великими: „Да здраствует СССР, страна социализма"! Кожна бригада несла лозунги, тексти яких стреміли до переповнення норми, і збільшення соціялістичного соревнования.

— Бригада Лобачева, стройся по три, — продовжував „Рябой". Це вже й мені треба іти. Ми також зникли в темряві воріт. Вистроені в довгу кольону й забезпечені сильним конвоем „стрелків" НКВД, рушили в довгий похід на „производство", що називалося „Сажзавод". Коли перший раз прийшли на це місце, то тут не було нігде навіть людського сліду. Непроходимий ліс і на метер товстий мох та багно. Тепер ліс зник, і поволі почали зникати останні пні й коріння, а де-не-де вже показувались маленькі острівці твердої землі.

Зрання до вечора довбаєш „кіркою" або „ломом" замерзлу, зерянську землю. Заплатою за це є хмари комарів та мошки, які немилосердно розжирають тіло й п'ють останні краплі крови. Накомарник, який має служити охороною, перешкоджує свобідному диханні та рухам. Мозок майже не працює, а якщо так, то одинокою проблемою є „насущний", який на вашу думку мав би пектися трохи більший, або й зовсім великий, як були колеса старих возів. Дивуєтесь, для чого ті всі дивні машини, гарні меблі, або інші комфорти? В кожнім клаптику жовтої глини привиджується вам хліб, і знов хліб.

А ви дістанете аж вечером, і залежно від результату праці. Гасло жовтневої революції змінено лишень трішки: „Кожний по потребах, кожному по змозі". За цією формулою були також поділені пайки.

Виповнення норми в 100% рівнялося третьому котлові, то значить, 700 гр. хліба і один раз на добу теплої страви, якщо можна назвати це стравою. Від того, наскільки ви приближались до 100%, хиталося призначення пайка, від 300 гр. до 400 гр. Однак, треба зазначити, що більшість невільників держали на першім котлі з 300 грамами хліба.

Норма була так недосяжно висока, що майже ніхто не міг її виповнити, тому вбога таборова „каптерка" (харчевий склад), могла бути певна, що не збанкротує. В моїй пам'яті є лишень один випадок, коли я приблизився на 80% до норми, хоч і це коштувало мене десять днів шпиталю. При цім не треба поминути того, що це була праця при бетономашині, де було більше шансів як напр. при копанні „траншеї".

Щодо одежі, то про це не треба багато писати.

Калісони, рубашки, ватові брюки, тілогрейка і бушлат. На ноги кордрві (з гуми) черевики, а зимою ще ватові чулки в додаток. Це все дістав я в Ухті в 1940 р. і волік за собою до чехословацької бригади в 1943 році.

Невільники поділені на декілька категорій, за стахановським ключем: Стахановці, чернорабочие, слабкоманда 1, і слабкоманда 2. Слабкоманда 1, це категорія людей, що працювали без норми, і за те діставали третий котел. Слабкоманда 2, це ті, що на працю вже зовсім не ходили, бо не здужали. Їх доля була в руках Всемогучого. Звичайно, називались вони „доходягами". Рабочие, це знов ті, що працювали після норми, однак нездібні дістатись до 100%-го висліду в праці, сиділи на найгіршім першім котлі. Стахановці, переповнювали норми, аж на 200-300% і зате, діставали все, що далося сконсумувати. Також окремі бараки й краще одіння діставали. Крім вищезгаданих, були ще т. зв. „придурки". Прораби, бригадірщики, десятники, нормировщики, розводчики, каптерщики, завхози, лепкоми, кухарі, вошобойники, коменданти і парикмахер, це була категорія людей з низьким характером, яка виідала все, що було краще, і тому не диво, що після освободження багато з них зіставалося далі в таборі.

Впродовж трьох літ ганяли мене з одної категорії в другу, залежно від фізичної диспозиції. Не обійшлось, як звичайно, також без слабкоманди 2.

Ніби сьогодні бачу. Ми йшли, як і завше, довгою кольоною. Падав густий сніг з дощем. Дорога була неможлива, а треба було ще йти 14 кільометрів до місця праці. Працювали на „Газкольце". Це вже в період, коли на „Сажзаводі" в шаховому порядку маячили 50 метрів довгі та 15 метрів широкі бляшані коробки, на просторі 1-го квадратового кільометра, де цей газ мав переробльуватися.

А ми йшли, цькувані вивченими псами та послушними „стрілками". Голодні і майже голі. Вже на 9-тім кільометрі мій приятель Куруц Василь з села Березники знемігся. Встиг ще сказати, ніби сам до себе: — Далі не можу, поможіть. Знаючи, яка доля його чекає, ми взяли його під руки і дослівно потягли. Так, дотягли. Але вже при першій лопаті мов залізо тяжкої глини, яку треба було викидати з трьох метрів глибокої траншеї, передомною все зблідло, потемніло. Пам'ятаю тільки, як падав в якесь глибоке невідоме.

Там вас ніхто не підбирав, не опікувався вами. Якщо мали на стільки сил, щоб помогти собі сам, то було ваше щастя. Так було також зі мною. Проснувся і лежав на мокрій землі, з очима впертими в небо. Час від часу приходив стрілок і копав або вдаряв прикладом, приговорюючи: „Притворяеться! Знаемо таких симулянтів! Не перший раз!" Додому відтягли добрі приятелі. От це був початок т. зв. „слабкоманди".

Тиф, що косив пересічно три душі щодня, куряча сліпота, цинга, та їм подібні північні хороби, товаришували на шляху, що волікся поволі, через „Новий ч. 4", „Лаг. ч. 10", СМК Крутая", і нарешті, „Кирпічний ч. 6", з якого весною 1943 мов сонного — бо дійсно сам собі не вірив — вивели на волю, краще кажучи — в полон „отечественной войни". Покидаючи табір, я поквітував відбір платні за три роки праці совєтського отечества в сумі 1.50 (словами — півтора) рубля.

Щоб не робити скоків в нашім життевім стандарті, видали нам до поїзду харчі на 10 днів в Ухті на станції. 4 кг. хліба, 3 оселедці, і 200 гр. цукру. Це все за два дні зникло, а ми ще були на далекій півночі. А до того їхати треба не 10, а 36 днів. З голоду нападали на нечисто виметені тягарові вагони, де часом знаходили залишки пшениці або жита.

В Арзамасі знайшли купу сирого, змерзлого цукрового буряку, що бігом п'ять хвилин начисто був перенесений до вагонів. Бій, що ми за ці буряки звели з відділом НКВД, та окремі драстичні картини, яких не можна було обійти, будуть довго жевріти в моїх згадках про „рай". Копали, били прикладом, а я ніби не відчуваю. Лежу в снігу, завалений буряками, гризу. Він б'є, але нехай, бо я кохаюсь у льодовій масі поживи, що так і лоскоче сухі стіни голодного глибокого шлунку.

Потім жебри в чувашських селах, базар в Куйбишеві, і ще трохи поїзд сопів, потився, аж нарешті, мов вкопаний станув на станції з таблицею Бузулук. Чеські старшини на нас чекали. І мені стало дивно, чому саме чеські? Чому ми українці ідемо в чехословацьку бригаду?

Якої ж ми хотіли б? Певно, що це була найкраща з усіх мижливих на терені СССР. Чи могли українці в СССР бажати собі кращих перспиктив, як ті, що скривались за цією чужою бригадою? Там, на півночі, нас питали, чи хочемо до чехословацької бригади, і дійсно не знайшовся такий, що відповів би: — Ні!

Хочеш вмерти з голоду, холоду й тяжкої праці, накидалось питання, чи хочеш піти також на смерть. Але де є 5% правдоподібности врятувати життя, і до цього всього висмикнутись, з пролетарського раю, несумніваюсь, що кожний з вас вибрав би те друге. Бо хоч чехословацька бригада пожерла більшість лагерних недобитків, то все ще хтось, а між ними і я, вийшов майже живим не тільки з таборів кари, але також з совєтами контрольованої сфери.

В часі, коли йшли бої за останні, опановані німцями терени, й коли совєти були заняті добуванням Берліну, п'яні від „блестящих побед", я заскочив похапцем на Закарпаття. Іван Іванович Туряниця, премієр Зак. Укр. (колишній поручик тої самої чехословацької бригади), був проклятий цілим народом, хоч це був тільки початок його каріери, та народнього терпіння. Народ швидко провидів і бажав собі всього, тільки не совєтсько-московської неволі. Мені було тяжко, я ганьбився очей мойого батька. І я відійшов.

А Прага, мов тая проститутка, приймала всіх, і на диво, з однаковими почестями. Маршал Рибалко з танковою бригадою, президент Бенеш, Свободова армія, Монтгомері, Паттон, Конев, Айзенгавер. 19-го травня Вацлавська площа заповнена масами народу. Ціла республіка танцювала, сміялась, дуріла. А комуністи робили закулісову політику, вислідами якої був занепад самостійної держави й відсунення Я. Масарика, Бенеша і других чільних мужів опозиції.

І наша доля не була нічим краща. В Празі на Летній, в самому центрі міста біля стадійому Славія, був табір репатріянтів до СССР. Колишні герої чехословацької визвольної боротьби, залишені на поталу СНБ, яка була вірною копією НКВД, та його служницею.

Чехи пляново промовчували дійсний стан визвольних змагань. Населення ніколи не довідалось правду про те, що 11,000 з 15,000-ної армії, були українці, і що на приказ Москви всі ці люди мають бути репатрійовані до СССР. Важне для них було те, що ці люди поручене завдання виконали. Після війни вони були лишень на перешкоді, бо між іншим знали дещо про совєтську дійсність, а в демократичній державі їх інакше не можна замовчати.

Така є недокінчена ще судьба тих українців, що з бігом обставин, блище познайомились з солідарністю словянофілів чехів. Це лише тінь тої кривди, що була заподіяна нам в колишній Чехословаччині в справі автономії.

Як посварилися Іван Іванович, пан Іван і Містер Джан

Історія ця почалася в 1941-му році, тягнеться до сьогодні, а як Бог дасть, усе піде добре, то тягнутиметься і до кінця віку. А почалася вона з речі невеличкої, а навіть корисної: з шпинтика.

Коли Івана Івановича везли до „прекрасної сонячної Німеччини" жити в лагерах і працювати зі значком „Ост" на грудях, то пан Іван кинувся до стацій, вихопив за допомогою своїх хлопців Івана Івановича з транспорту, підпоїв німака, щоб замельдував того на поліції, і привів до своєї кімнати.

Обидва були в сльозах від радости і взаємної любови, обидва цілувалися щиро, обидва називали себе братами-українцями і — більше того — обидва були ними! І може зосталися б ними і досі, коли б не... шпинтик.

Повів пан Іван Івана Івановича умитися від пороху і сліз, тай поучує:

— Отсюди маєте стати, отак нахилитися, тай одкрутити оцей ґрант. А вода вже потече сама. — Сказав тай дивиться на Івана Івановича, чи той не умліває зі здивовання.

А Іван Іванович так собі спокійненько каже:

— Дякую, я це знаю. У нас таке саме було в нашім мешканню.

Та де! — поблажливо усміхнувся пан Іван. — Цього вже не кажіть. Всім відомо, що хоч ви й брати-українці, але люди з Азії, а ми — справжні европейці! А де ж там в Азії знають про водогонні ґранти. Там же самі дикуни. А я — інженер і працюю в Маслосоюзі.

— Я теж інженер — каже Іван Іванович, вже трохи задиркувато — тільки не від масла а від будування машин. І я вам кажу, що наші ґранти кращі за ваші, бо вони мають шпинтики.

— Які шпинтики? — обурився ображений пан Іван. — Ніхто в Європі не чув про шпинтики. І прошу поводитися акуратно і води на підлогу не наливати.

— Я це і сам знаю — відповів Іван Іванович незалежно і вже без братньої сльози в очах.

Пані Марія кинулася за приписами жіночих організацій злагіднювати положення і звернулася до Марії Івановни:

— Прошу пані, повірте, що без шпинтика краще. Ну, признайте це моєму чоловікові, він же інженер.

— Поперше, я не пані — рубала невблагано Марія Івановна. — Подруге, мій чоловік теж інженер, а потретє, жадна культурна людина без шпинтика не може обійтися!

Відносини охололи і може б зовсім заледеніли, коли б не те, що фронт наближався і німці почали вже везти до сонячної Німеччини не тільки Івана Івановича, а й пана Івана. Це відразу змінило ситуацію: вони знову почули себе братами в спільній біді. Разом їхали в товарових вагонах, разом вимінювали хліб за вишивки, разом їх лаяв польський наглядач в робітничому таборі: „Псякрев, гайдамаки!" і пані Марія та Марія Іванівна разом стояли голі перед цинічними очима російських лікарів у переходовому таборі Штрассгоф. Про шпинтик вже не було мови, бо не тільки водогону, а часом і води не було по цілих днях.

Так перебули вони разом біду, рятуючи один одного, де і як могли, аж поки Німеччина не розвалилася. Після цього, може, були б розсварилися, але на щастя Совєти почали вганяти за українцями і це об'єднало братів знову; разом тікали до лісу, щоб не захопили вночі Совєти, пані Марія разом з Марією Іванівною дружно лягали під колеса автомобілів, що мали вивозити їхніх чоловіків до Росії, а Іван Іванович поділився з паном Іваном отрутою, щоб зажити її, наколи не довелося б урятуватися від Совєтів.

Та американці до Совєтів їх не видали. Ясно, що пан Іван і Іван Іванович одразу ж посварилися і переділили спільну кімнату в таборі на дві половини. На одній Іван Іванович вивісив синьожовтий прапор, а на другій пан Іван вивісив жовтосиній прапор. Після цього, ясно, не могло вже бути мови про спільну працю для України і вони почали політичну дискусію на два роки з половиною.

Наприкінці третього року вони раптом побачили, що поки вони дискутували лотиші, литовці, поляки і жиди їхали собі потихеньку до Америки. Це вже було подібне до національного пригноблення і Іван Іванович об'єдналися з паном Іваном на ірівсько - лікарсько-комісійним ґрунті.

Пройшовши всі зіґзаґи комісій, рентгенів, аналіз і анкет, вони вдвох сіли на корабель і навіть разом дали концерт „Де згода в сімействі", при чому пан Іван співав тенором, а Іван Іванович басом.

По приїзді до Америки їх зустрів у порті містер Джан і привітав їх на вільній землі Вашинґтона. Вони зі сльозами радости і подяки тиснули руки братові по нації і дякували йому, що їх врятував, а він плакав од радости, що йому вдалося їх врятувати. Але ідилля продовжувалась тільки до тих пір, поки містер Джан привіз їх до свого дому і повів показувати бетрум.

— Отут маєте стати, отак нахилитися, а оцю закрутку покрутите і вода потече сама, — пояснював містер Джан докладно і дивився, чи вони не умлівають від здивовання. Але вони не умлівали. Пан Іван випростався і заявив твердо:

— У нас це називають ґрант!

— І мусить бути шпинтик, — не менше твердо заявив Іван Іванович.

Пан Іван подивився на нього скоса, помовчав, зітхнув по-соборницькому і згодився.

— І мусить бути шпинтик.

Містер Джан обурився:

— Но, но, цього ви вже мене не вчіть. Всім відомо, що Америка це країна передової техніки. А щоб у вас в Краю були такі водогони, то я ніколи не повірю, бо як я ще виїздив з дому 42 роки тому, то ми носили воду з криниці і купалися раз на тиждень всі в одній балії.

— Та ж то було сорок років тому і на селі, — спробував заперечувати пан Іван, але містер Джан чувся ображеним і заявив твердо:

— Як вам моя закрутка не по душі, то шукайте собі мешкання з шпинтиками.

— І пошукаємо, — заявили в один голос пан Іван з Іваном Івановичем.

Пошукали. І знайшли. І поселилися. Прибили на дверях синьожовтий прапор, який пан Іван прийняв за постановою Української Національної Ради, а на дверях повісили табличку: „Єдність".

І справді, вони тепер ходять і обурюються, що американські українці, поділені на католиків і православних, і закликають всіх до єдности. Закликають щиро і завзято, так що, можливо, їм і удасться привести до того замирення.

Погано тільки, що в Америці нема жадного гніту, а без гніту ми не вміємо об'єднуватися. І якщо американські українці викажуть стільки державного розуму, щоб здобутися на толерантність, то Іван Іванович з паном Іваном зараз же поділяться на партії і почнуть тягти містера Джана до одної або до другої партії і вся кадріля почнеться спочатку.

А всьому виною шпинтик. Дрібний шпинтик дрібної амбіції, що не дозваляє признати за іншим навіть такої простої речі, як уміння крутити водогонний ґрант.

Та й чого нам хвилюватися чимось іншим? Чи наш нарід в смертельній небезпеці? Чи наша країна в руїні? Чи ми розкинуті по цілому світі і „през незгоду всі пропадаємо"? Чи ми оточені ворогами і тільки в єдности наша сила? Чи ми кинули наші хати, рідних, батьківщину, щоби боротися за неї? О, ні! Ми терпіли несказані нещастя, злидні, приниження і небезпеки тільки для того, щоб боротися за шпинтики.

І будемо боротися одні проти одних, аж поки не стане катастрофа і тоді ми підемо разом умирати за Україну.

Бо умирати за неї ми вміємо, а от жити для неї — шпинтики заважають.

Л. де-Маріні.

50 років боротьби з сухотами

При кінці минулого століття розійшлася по цілій Америці чутка, що нібито надзвичайно добре повітря в місті Денвер, в стейті Колорадо, є певним ліком проти сухіт. Привабленi чутками люди прибували тисячами до того міста залізницею, возами, на мулах, пішки. Багато з них вмирало просто на вулицях, бо місто не мало можливости дати всім медичну опіку, приміщення.

Громадяни міста, побачивши трагедію тих жертв страшної хвороби, вирішили помогти їм і з того заміру зродився плян безплатного лікування та опіки незаможними хворими. Жидівська громада в Денвер виявила особливу діяльність і здобула в тій справі поміч і підтримку найбільшої в Америці жидівської братської організації — „Бнай Брит". В 1899 році відкрито в Денвер шпиталь для сухітників. Називається він — Народний Жидівський Шпиталь („Нейшенал Джуїш Госпитал"), але обслуговує він людей різного походження, різних релігійних груп. Шпиталь тримається засади, що хвороба, біль, терпіння не знає різниці расової, релігійної чи національної. Першою пацієнткою в тім шпиталі була дівчина католичка, майже дві третини всіх хворих з часу заснування шпиталю були християни, решта — жиди та люди інших релігійних груп.

За 50 років своєї праці шпиталь лишився вірним гаслу, написаному над головним входом — „Не вступає той, хто може платити, хто вступив, не платить". За тих 50 років в шпиталі лікувалося поверх 40,000 осіб, що провели більше ніж 3,000,000 днів. Ні від кого не вимагали заплати за лікування.

Пацієнти походили з різних кінців Америки, належали до різних расових та етнічних груп.

Хоч шпиталь не тримав докладних записів щодо раси, віри та походження своїх пацієнтів, проте відомо, що відсоток хворих з чужинецького роду був завше великим. На ниві с там хворі, які народилися в Африці, Китаю, Мадярщині, Німеччині, Франції, Італії, Литві, Мексико, Росії, Польщі, Індії, Норвегії, Швеції, Україні та на Филипинських островах. Велике число хворих не-американського походження пояснюється тим, що прибувши сюди імігранти оселювалися в густо заселених районах, де умови життя сприяли ширенню сухіт.

Шпиталь вважається провідним медичним центром щодо наукових дослідів та лікування сухіт. Він є знаним як в Злучених Державах так і в інших країнах. Наприклад, організація ветеранів посилає туди своїх спеціялістів для дальших студій в ділянці контролі та лікування сухіт. Те саме робить і Світова Організація Охорони Здоровя. — Приїздять до того шпиталю лікарі з Китаю, Індії, Пакистану, Филипінських островів та з Кореї для ознайомлення з новими, модерними методами контролі та лікування тої хвороби. Приїздять лікарі і з інших країн.

Недавно хирурги того славного шпиталю розвинули новий спосіб, як опускати зачеплене хворобою легеня. Звичайний спосіб, практикований раніше, полягав в слідуючім: щоб опустити зачеплене легеня і тим спинити хворобу, вибирали кілька ребер. Хоч в цей спосіб легеня опускалося, проте це викликало ушкодження фігури хворого.

Новий спосіб полягає в тім, що через малий отвір вкладають в груди маленькі кульки, зроблені з легкої, прозорої пластики. Вкладають стільки тих куль, скільки треба, аби легеня опустилася. В наслідок того — стримано ширення хвороби і ніякого сліду на тілі. Це є тільки один з багатьох досягнень в ділянці контролі і лікування сухіт.

Слідуючий випадок є характерним щодо іншої ділянки діяльности згаданого шпиталю:

Минулого року, на заклик головного лікаря одного дитячого шпиталю у французькій зоні Берліна Народний Жидівський Шпиталь негайно вислав потрібну кількість стрептомицини, аби врятувати життя десятьох німецьких дітей, хворих на сухоти.

Коли один з журналістів спитав Милтона Анфенгера — директора шпиталю: „Чи не диво, що Жидівський Шпиталь посилає цей чудесний лік на рятовання німецьких дітей?", він відповів: „Ці діти, хворі на сухоти, уявляють з себе людське життя. Наколи нам вдасться врятувати їх, вони в будучому можуть бути борцями за мир та людяність".

Такий дух того шпиталю, від заснування по нині він тримається того напрямку. Тому недиво, що в „золоту річницю" його такі визначні особи як пані Елінор Рузвелт, генерал Джордж Маршал та генерал Двайт Айзенгавер, як і багато інших провідників католицької, жидівської та протестантської вір, не тільки дають признання шпиталеві за працю, але також підписали заклик на збирання фондів для поширення його діяльности. Вони знають, як знає кожний, хто знайомий з працею шпиталю, що праця його є не тільки надзвичайно корисною, але провадиться в дусі найкращих американських гуманітарних традицій.

Загальна Рада.

ПІД ДОБРОЮ ОПІКОЮ! — Старий король джунглів пильнує добре свого сина перед небезпекою, хоч це не джунглі, а тільки — зоологічний город у Лондоні.

ШУКАЮТЬ СВОЇХ РІДНИХ

УВАГА: Зголошуючись на Розшуки до З.У.А.Д.Комітету прохається на початку листа доконче подати під яким числом в розшуках було надруковане прізвище особи, яка вас, чи яку ви шукаєте.

За листами чи адресами від скитальників прохаємо звертатись безпосередньо до ЗУА ДКомітету, адресу якого подано при кінці.

Зголошуючись на розшуки не забувайте вложити вашу жертву на покриття поштових і бюрових видатків та за виграту часу на полагодження вашої справи.

* * *

ГРУПА — ЛИСТИ ДО:

18528 Бродяк Михайла з села Дубина і Лахоту Іванну з села Дубина, пов. Теребовля, від Бродяк Михайлини з села Сади, дочки Бродяк Григорія і Анни.

18529 Ганківських, сестер Теодора і Ксені з села Гломча, пов. Сянок, пошукує дочка Теодора, замужна Стецевич.

18530 Ткач Василя з села Заставна — Чернівці, Буковина, від Ткач Івана, сина його сестри Евгенії.

19531 Українські часописи в Канаді просимо передрукувати, що Кондришин Юрія з села Зипалів, пов. Любович шукає Кондришин Дмитро з пов. Ярослав.

18532 Українські часописи в Канаді просимо передрукувати, що Гупан Стефана і Анну пошукує Павлюк Нестор, син Олекси і Парашки з дому Гупан, роджений в Малахівці, пов. Станиславів.

18533 Михальська з дому Малищак з села Костарівці, пов. Сянок, дочки Параскеві, від Ворожбит Гелени, дочки Михайла і Катерини Ворожбит з роду Малищак.

18534 Квока Марії і Михайла, від брата, Шуст Стефана.

18535 Кульчински Хотина і Івана з Дувин Брест над Бугом на Поліссю, від Лозовський Андрія з Дивин Брест.

18536 Білецька Гаська з села Туренка, Хомко Дмитра, Богача Івана, Рогач-Гринда Параску з села Завої, пов. Сянок і Хомко Марію з села Вислічка, пов. Сянок, від Рогач Анни, з дому Кавка і Рогач Стефана. Анна Рогач здому Кавка, дочка Меланії, з села Туренка, пов. Жовква.

18524 Кулпак Катерину і Михайла з Ярослава, від Кух Григорія.

18525 Голубець Івана, брата Миколи а сина Богдана і Марії з Еліяшевських поцукує Катря з Матияшчинів Голубцева з Яворова.

18526 Господар Миколи, з села Ванювичі, пов. Самбір від сетсрінки Сарахман Анни з дому Господар, дочки Господар Семена.

18527 Вомошин Еви, замужної Калин з Красного, пов. Ярослав від Новак Івана, сина Катерини Волошин, замужної Новак.

Голоситись на адресу:

UNITED UKRAINIAN AMERICAN RELIEF COMMITTEE
P. O. Box 1661, Philadelphia, 5, Pa

Кожний, хто бажає, щоби прислане ним оголошення пошукувань родини і знайомих різних скитальників було поміщене у „Свободі" безплатно, хай вишле таке оголошення впрост до

UNITED UKRAINIAN AMERICAN RELIEF COMMITTEE,
P. O. BOX 1661, PHILADELPHIA 5, PA.

Хто бажає, щоби прислане ним оголошення було поміщене, раз або більше разів, окремо, як платне, то хай разом з оголошенням пришле гроші. Одноразове оголошення, розміру 1 цаль в одній колюмні коштує $1.00.

Адм. „Свободи".

Нові імігранти

Українці, що прибувають старанням ЗУАДКомітету кораблем „Марін Джампер" до порту в Ню Йорку, дня 19-го липня:

Антонович Надія; Ванах Олексій, Анастазія, Ліда; Бен Михайло; Білик Михайло, Марія; Близнак Іван; Дубицький Юрій, Марія, Андрій, Роман, Ірина, Неоніля, Юрій; Бончук Дмитрія, Микола; Гарбовський Богдан, Романа, Ольга; Гапій Микола, Анна; Карпяк Ярослав, Галина, Квітослава, Марта; Казапир Василь, Мирослава; Кіндибалюк Михайлина, Василь; Костюк Володимир, Євгенія, Ігор, Романа; Лавро Василь; Мелех Анастазія; Месенців Володимир; Мінчак Евстахій, Леонтина, дарія, Роман, Мирослава; Олійник Осип, Софія; Орловський Мирослав, Тамара; Пак Катерина, Ігор, Віра, Олена; Волошанський Гриць, Галина, Ігор; Безпалка Павло; Дзівак Іван, Анастазія, Володимир, Марта; Питльований Іван; Василюк Іван, Стефанія, Орест; Стефурак Василь, Емілія; Тимоць Єлисавета; Тимочко Іван; Ястремський Володимир; Ковалисько Микола, Марія, Михайло; Левенець Микола; Михалюк Василь, Марія, Анна; Новацький Володимир, Настя, Микола; Содоль Петро, Марія, Наталія, Петро; Стефанюк Несетас; Щендера Василь, Марія, Ярослав, Галина.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

БРОНКС, Н. Й. — В місяці липні зборів Тов. Любов не буде. Членські вкладки буде збирати касієр, тов. І. Гупало, по Сл. Божій в год. 10:30 перед полуднем в церковній галі, 1745 Вашингтон Еве., в неділю, 24. липня. Тов. Любов має свого лікаря д-ра Ярослава Макарушку, котрий вступив до Союзу з цілою родиною, і буде виповняти новим членам аплікації, та не потреба вам їхати до Ню Йорку. — В. Морозович, секр.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА. — Тов. ім. Івана Франка, від. 83, повідомляє своїх членів, що піврічні збори відбудуться в суботу, 23. липня, в годині 7. ввечір, 847 Норт Френклин ул. Проситься членів прийти на ці збори. Довжних членів взивається вирівняти свої вкладки. Вагато членів ще не забрали своєї дивіденди, тож просимо прийти і забрати свої чеки. — С. Чорномаз, секр.

ПОШУКУВАННЯ

МИКОЛА КУЗЕМЧАК пошукує сестру **МАРІЮ КУЗЕМЧАК** зі сином і дочкою, із села Вереска Лісько (Синів). Стара іміґрантка, перебувала в Ню Йорку до 1948 року. Хто знає про неї прошу написати на адресу:

I. D. JOHN DOTZEK
R. D. 1, Ringoes, N. J.

ДАВИДА МИХАЙЛА, родж. в Никловичах коло Судової Вишні в Галичині, замешкалого колись в Buffalo, N. Y., Laux St. 60, шукає

GEORGE FORYS
c/o Ralph Alexander,
Cascade Road, Monaca 3, Pa.

ПОДЯКА

З волі Всевишнього відійшла від нас наша найдороща дружина, мати, бабця і прабабця **бл. п. Святослава з Волянських 1-о Попович 2-о Лессер.**

Отсею дорогою складаємо подяку Вес. о. Деканові Ст. Валандюкові за відправлення похоронів, громадянству Гартфорду за вислови співчуття; моральну і матеріяльну поміч в нашім горю та що через численну участь в похоронному обряді віддали останню прислугу Покійній.

За цілу родину
муж Станислав Лессер.

ПОШУКУЄ ПОСАДИ

Довголітний діріґент Львівських хорів „Бандурист" і „Сурма" і діріґент Архикатедрального хору (1939—1944), **ПЛЕШКЕВИЧ ОМЕЛЯН** зголошує українським Громадам свою готовість обняти ведення церковного і світського хору. По близці інформації писати:

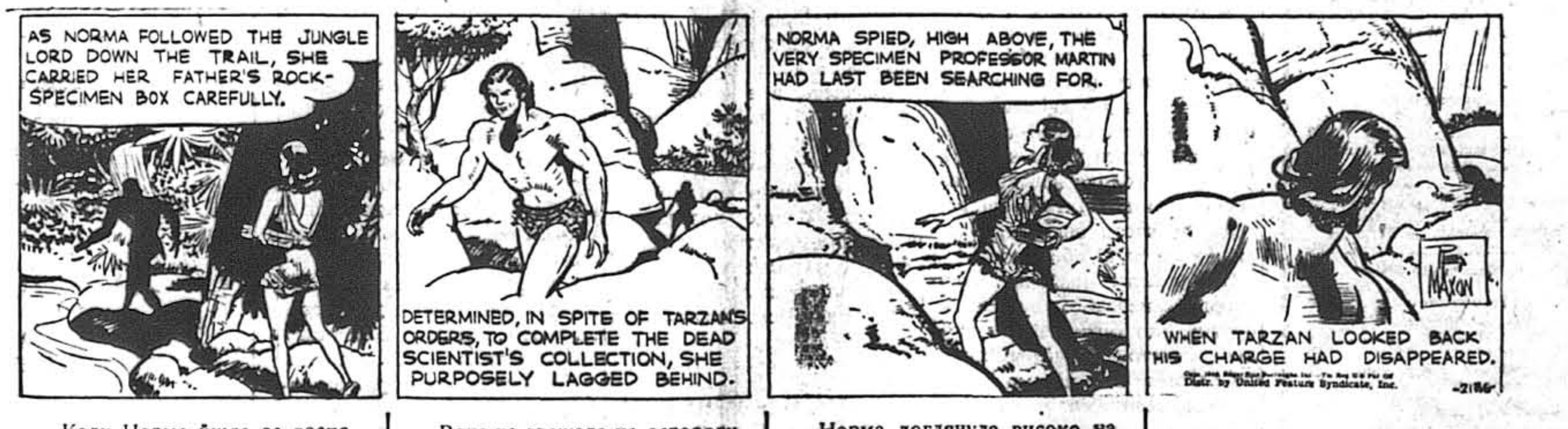
O. PLESZKEWYCZ
c/o "Svoboda"
P. O. Box 346, Jersey City 3, N. J.

Професійні Оголошення

Dr. S. CHERNOFF
223 — 2nd Ave. (Cor. 14th St.)
N. Y. C. — Tel. GRamercy 7-7697.

Острі й довгочасні недуги чоловіків і жінок. Шкірні. X-Ray. Роздуття жил лікуємо без операції. Переводимо аналізу крови для супружих дозволів. — Офісові години: В будні 10—8:45; в суботи 10—1; замкнено в неділі.

ТАРЗАН, ч. 2136. Норма щезла.

Коли Норма йшла за господарем джунглів, вона несла з собою батькову скриньку з оказами мінералів.

Вона не зважала на осторогу Тарзана, щоб не докінчувати збірки свого батька, і нарочно оставала позаді.

Норма доглянула високо на скалі саме такий оказ, за яким професор Мартін пошукував.

Коли Тарзан оглянувся, Норма щезла.